

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК НАПРЯМ ВИРІШЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОСТІ

©2024 ТУР О. В., ДЯЧЕК В. В., БОЛОТНА О. В.

УДК 334:372
JEL: F29; L26; M14; Q01

Тур О. В., Дячек В. В., Болотна О. В. Соціальне підприємництво як напрям вирішення глобальних проблем сучасності

Метою статті є визначення напрямів діяльності соціального підприємництва для подолання глобальних проблем сучасності. Стрімкий науково-технічний розвиток, імплементація нано-, біо- та інформаційно-комунікаційних технологій у різні сфери суспільства та національної економіки, політичні та військові конфлікти, низка екологічних викликів, зокрема на тлі використання викопного палива, стрімкі темпи урбанізації тощо призвели до катастрофічних наслідків, що набули глобального характеру та загрожують існуванню людства. Соціальне підприємництво має великий потенціал як ефективний інструмент вирішення глобальних проблем сучасності. Окрім отримання фінансової вигоди, соціальні підприємства спрямовують свої зусилля на створення позитивного впливу на суспільство, екологію та економіку через інноваційні бізнес-моделі. У статті виокремлено такі групи глобальних проблем сучасності, як природно-екологічні; політико-ідеологічні; соціально-демографічні та гуманітарні. Визначено, що одним із дієвих напрямів вирішення глобальних проблем сьогодення є соціальне підприємництво, що є бізнес-моделлю, орієнтованою на вирішення соціальних, екологічних та економічних проблем за збереження фінансової стійкості та прибутковості. Здійснено розподіл заходів сучасного соціального підприємництва відповідно до вирішення глобальних проблем сучасності, на які спрямовано його діяльність. Виокремлено основні сфери функціонування соціальних підприємств в Україні.

Ключові слова: глобальні проблеми сучасності, соціальне підприємництво, сталий розвиток, соціальна відповідальність.

Табл.: 1. **Бібл.:** 8.

Тур Олена Василівна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу макроекономічної політики та регіонального розвитку Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: ellenn@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6229-8605>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/Q-5577-2018>

Дячек Віталій Васильович – кандидат економічних наук, доцент, декан економічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: v.v.dyachek@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3542-5669>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216786585>

Болотна Оксана Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, виконуюча обов'язки завідувача кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: o.v.bolotnaya@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0585-0819>

UDC 334:372

JEL: F29; L26; M14; Q01

Tur O. V., Dyachek V. V., Bolotna O. V. Social Entrepreneurship as a Direction for Solving Global Problems of Our Time

The article is aimed at determining the directions of social entrepreneurship to overcome the global problems of our time. Rapid scientific and technological development, the implementation of nano-, bio- and information and communication technologies in various spheres of society and the national economy, political and military conflicts, a number of environmental challenges, in particular against the background of the use of fossil fuels, rapid urbanization, etc., have led to catastrophic consequences that have become global and threaten the existence of humanity. Social entrepreneurship has great potential as an effective tool for solving global problems of our time. In addition to generating financial benefits, social enterprises focus their efforts on creating a positive impact on society, the environment, and the economy through innovative business models. The article identifies such groups of global problems of our time as natural and ecological; political and ideological; socio-demographic and humanitarian. It is determined that one of the effective directions of solving global problems of today is social entrepreneurship, which is a business model focused on solving social, environmental and economic problems while maintaining financial stability and profitability. The distribution of measures of modern social entrepreneurship is carried out in accordance with the solution of global problems of our time, to which its activities are directed. The main spheres of functioning of social enterprises in Ukraine are allocated.

Keywords: global problems of our time, social entrepreneurship, sustainable development, social responsibility.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 8.

Tur Olena V. – PhD (Economics), Senior Research Fellow of the Department of Macroeconomic Policy and Regional Development, Research Centre for Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: ellenn@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6229-8605>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/Q-5577-2018>

Dyachek Vitalii V. – PhD (Economics), Associate Professor, Dean of the Faculty of Economics, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: v.v.dyachek@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3542-5669>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216786585>

Bolotna Oksana V. – PhD (Economics), Associate Professor, Acting Head of the Department of Marketing, Management and Entrepreneurship, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: o.v.bolotnaya@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0585-0819>

Розвиток сучасної світової економіки відбувається під впливом багатьох факторів, одним з яких є глобалізація. Зміцнення світогосподарських зв'язків, активізація діяльності транснаціональних корпорацій, зростання необхідності в міжнародному співробітництві в різних сферах діяльності спричинило посилення впливу глобалізаційних трендів на загострення проблем людства, вирішення яких вимагає імплементації заходів як на національному, так і міжнародному рівнях. Серед широкого кола заходів, що вживаються з метою подолання глобальних проблем сьогодення, достатньо поширеною є організація соціальних підприємств, напрями діяльності яких варіюються залежно від виду виклику, на подолання яких вона спрямована.

Дослідженню різних аспектів глобальних проблем сучасності присвячено праці таких вітчизняних учених, як М. Мельник, І. Лещух [1], які досліджують вплив глобальних викликів на ендегенний розвиток регіону; Л. Сай, В. Назаренко, А. Осередчук [2], які розглядають участь Європейського Союзу у глобалізаційних процесах; Ю. Сиротюк, Ю. Олійник, А. Холявка, О. Чупак [3], дослідження яких спрямовані на вивчення глобальні безпекових, політичних, економічних тенденцій у світі та їхній вплив на Україну. Проблеми розвитку соціального підприємництва, світовий досвід його функціонування та законодавчої підтримки досліджуються у працях таких науковців, як А. Свинчук, А. Корнецький, М. Гончарова, В. Назарук, Н. Гусак, А. Туманова, В. Смаль, В. Кокоть [4–6].

Поряд із цим недостатньо з'ясованими залишилися питання виокремлення аспектів діяльності соціального підприємництва, що дозволяють розглядати його як напрям вирішення глобальних викликів сьогодення.

Метою статті є визначення напрямів діяльності соціального підприємництва для подолання глобальних проблем сучасності.

Стрімкий науково-технічний розвиток, імплементація нано-, біо- та інформаційно-комунікаційних технологій у різні сфери суспільства та національної економіки, політичні та військові конфлікти, низка екологічних викликів, зокрема на тлі використання викопного палива, стрімкі темпи урбанізації призвели до катастрофічних наслідків, що набули глобального характеру та загрожують існуванню людства.

У дослідженнях, що присвячені глобалізації, наголошується, що вона відбувається під впливом необхідності розширення інтернаціональної співпраці з метою прискорення потоків товарів, послуг і фінансів, що викликає зміну політичних інституцій, які підтримують активізацію цих потоків на національному та міжнародному рівнях [7].

Глобалізаційні процеси також активізуються під впливом економічної взаємодії всіх країн світу на тлі лібералізації міжнародної торгівлі, інтенсифікації міжнародного проникнення капіталу та розповсюдження технологічних розробок та інноваційних рішень [8].

Характерною ознакою глобалізаційних трендів є активізація інформаційних і культурних процесів, що здійснюють вплив на трансформацію соціально-економічних процесів практично в кожній країні [8].

Основними глобалізаційними факторами сучасного світу можна також визнати:

- ✦ посилення взаємовпливу особливостей національних економік країн світу;
- ✦ збільшення обсягів зовнішніх боргів деяких держав;
- ✦ зростання економічного протекціонізму;
- ✦ загострення політичних і військових конфліктів;
- ✦ активізацію цифровізації багатьох суспільних сфер і наявність значних відмінностей у рівнях розвитку та швидкості впровадження сучасних технологій;
- ✦ накопичення антагонізмів на тлі ментальних і релігійних відмінностей різних шарів суспільства;
- ✦ загострення проблем навколишнього середовища та здоров'я населення [2].

Аналіз сучасних підходів до ідентифікації глобальних проблем сучасності дозволив виокремити такі їх групи, як природно-екологічні; політико-ідеологічні; соціально-демографічні та гуманітарні.

До першої групи, а саме – *природно-екологічних проблем* – слід віднести забруднення повітря, водних і земельних ресурсів; зміну клімату та глобальне потепління; руйнування озонового шару; стихійні лиха та вирубка лісів.

Групу *політико-ідеологічних викликів* складають збільшення військових конфліктів і терористичних атак; проблеми біженців; поширення дезінформації; обмеження свободи преси; посилення корупційних проявів.

Глобальні *соціально-демографічні проблеми* охоплюють наслідки пандемії коронавірусу; погіршення ментального здоров'я; зростаючі темпи перенаселення; недотримання прав осіб з інвалідністю; порушення прав дітей; виклики гендерної рівності; старіння населення планети.

До *гуманітарних проблем* сучасності належать спадні темпи зменшення бідності населення; загрози продовольчій безпеці; розростання міст; зростаюча дискусійність використання генетичної

модифікації; неналежний рівень безпеки зберігання ядерних відходів.

Слід зазначити, що в сучасному світі одним із дієвих напрямів вирішення глобальних проблем сьогодення є *соціальне підприємство*, що є бізнес-моделлю, орієнтованою на вирішення соціальних, екологічних та економічних проблем при збереженні фінансової стійкості та прибутковості [4]. У цьому контексті соціальні підприємці не просто прагнуть отримати прибуток, але й роблять внесок у поліпшення життя людей, збереження навколишнього середовища та розвиток територіальних громад. Вони зазвичай ставлять за мету не лише економічний успіх, а й соціальну цінність.

За допомогою соціального підприємництва вирішується багато глобальних викликів сьогодення, таких як подолання бідності, збереження навколишнього середовища, поліпшення доступу до освіти та медичних послуг, підтримка сталого розвитку, соціальна інтеграція та інклюзивність, розвиток територіальних громад.

Соціальні підприємства можуть виступати як каталізатор для створення робочих місць у слабо-розвинених регіонах або в групах населення, що зазвичай не мають доступу до традиційного ринку праці. Наприклад, вони можуть надавати освітні послуги та робочі місця для людей з обмеженими можливостями.

Багато соціальних підприємств фокусуються на екологічних питаннях: переробка відходів, зменшення викидів діоксиду вуглецю, розвиток сталого сільського господарства, використання відновлюваних джерел енергії. Прикладом можуть бути підприємства, які займаються виробництвом екологічно чистих товарів, сприяють збереженню біорізноманіття або активно борються зі зміною клімату.

Метою діяльності соціальних підприємств може також бути створення програм для поліпшення доступу до освіти, особливо в регіонах, де традиційні державні установи не забезпечують належний рівень надання освітніх послуг. Вони також можуть забезпечувати доступ до медичних послуг у віддалених або недостатньо обслуговуваних районах, використовуючи інноваційні моделі, наприклад телемедицину або мобільні клініки.

Характерною рисою діяльності соціальних підприємств є нестандартні підходи до вирішення соціальних, екологічних і економічних викликів. Також соціальні підприємства поєднують соціальну мету з економічною ефективністю, залучають місцеві громади до процесу вирішення проблем, враховують їхні потреби та інтереси, чітко визначають соціальний результат, якого прагнуть досягнути, і постійно оцінюють ефективність своїх дій [6].

Попри значний потенціал, соціальне підприємство стикається з низкою труднощів. Зокрема, оскільки соціальні підприємства часто орієнтовані на вирішення проблем, а не на отримання прибутку, вони можуть мати складнощі з фінансуванням і підтримкою з боку інвесторів. Поряд із цим, соціальні підприємства часто не мають можливості залучати широку аудиторію через низьку поінформованість про особливості їх діяльності. Також вагомим недоліком є відсутність визначення поняття «соціальне підприємство» у законодавчих актах.

Важливими факторами для розвитку соціального підприємництва в Україні є правова, фінансова та громадська підтримка, а також упровадження освітніх програм. Тобто необхідно створювати сприятливі умови для розвитку соціальних підприємств, зокрема через законодавчі ініціативи, податкові пільги або грантові програми, розвивати навички підприємницької діяльності серед молоді та соціальних активістів шляхом навчання та тренінгів, сприяти розвитку свідомості серед громадян з акцентом на важливості соціального підприємництва для вирішення актуальних проблем на місцевому рівні.

Прикладами успішних соціальних підприємств в Україні є такі [5]:

- ✦ «Хочу зізнатись» – проект, який підтримує людей з інвалідністю в Україні, надаючи їм можливості для розвитку та соціалізації через творчі інструменти;
- ✦ «Rehabilitation of Communities» – організація, яка займається відновленням сільських громад після військових конфліктів, забезпечуючи робочі місця та освітні програми;
- ✦ «Нове життя» – соціальне підприємство, яке займається виготовленням екологічно чистих продуктів та підтримує людей з обмеженими можливостями;
- ✦ «Greencubator» – організація, яка підтримує стартапи у сфері екологічних інновацій і допомагає молодим підприємцям реалізувати проекти у сфері відновлювальної енергетики, збереження ресурсів та сталого розвитку.

Проте наявними є й певні виклики для функціонування соціальних підприємств в Україні, зокрема нестабільність економічної ситуації, обмежений доступ до фінансування. У зв'язку з цим багато соціальних підприємств мають проблеми із залученням інвестицій, оскільки інвестори часто орієнтуються на швидкий фінансовий прибуток, а соціальне підприємство може бути менш прибутковим у короткостроковій перспективі. Також низькою є обізнаність українського суспільства

щодо соціального підприємництва, оскільки воно ще не є масовим явищем, і багато людей не знають про можливості, які воно надає.

Соціальне підприємництво здатне забезпечувати базис для вирішення глобальних проблем сучасності (табл. 1). Зокрема, для подолання проблеми зміни клімату та низки екологічних викликів соціальні підприємства активно займаються розробкою сталих і екологічно чистих технологій. Вони можуть створювати продукти чи послуги, які зменшують викиди парникових газів, знижують споживання ресурсів або допомагають у збереженні екосистем. Прикладом може бути соціальне підприємство, яке виробляє біорозкладні пакети замість пластикових або використовує відходи для виготовлення нових корисних продуктів (наприклад, біопластик або енергетичні паливні гранули з біомаси). У рамках зазначених ініціатив використовуються «зелені» технології та відновлювані джерела енергії, застосовується переробка відходів, запроваджується сталий транспорт та екологічно чисте сільське господарство.

Соціальні підприємства можуть працювати над вирішенням проблем бідності, створюючи робочі місця для маргіналізованих груп населення, таких як безробітні, люди з інвалідністю, біженці, або мешканці віддалених і депресивних регіонів. Вони можуть також підтримувати мікропідприєм-

ництво та місцеві громади. Прикладом вирішення соціальними підприємствами проблем бідності та нерівності можуть бути проекти з навчання та розвитку підприємницьких навичок серед малозабезпечених сімей чи організація виробництва та продажу продукції малих фермерських господарств. Основними засобами в цьому напрямку є мікрофінансування, підтримка стартапів, кооперативи, навчання для розвитку місцевих підприємств, інклюзивні бізнеси.

Соціальне підприємництво має великий потенціал у вирішенні проблеми голоду та недоїдання. Підприємства можуть займатися розподілом продовольчої допомоги, виробництвом харчових продуктів для малозабезпечених або розробкою ефективних і сталих методів сільського господарства. Наприклад, вони можуть допомагати малим фермерам отримувати доступ до новітніх сільськогосподарських технологій, що дозволяє їм збільшувати врожаї та забезпечувати продовольчу безпеку на локальному рівні. Отже, забезпечення продовольчої безпеки здійснюється соціальними підприємствами шляхом інновацій у сільському господарстві, розвитку органічного землеробства, створення доступних мереж розподілу продовольства для бідних, вирощування продуктів за допомогою вертикальних ферм.

Соціальні підприємства можуть відігравати важливу роль у поліпшенні доступу до медичних

Таблиця 1

Ініціативи соціальних підприємств щодо вирішення глобальних проблем сучасності

Глобальна проблема	Вид ініціативи
Зміна клімату та екологічні проблеми	«Зелені» технології, сталий транспорт, відновлювані джерела енергії, екологічно чисте сільське господарство
Бідність та нерівність	Мікрофінансування, підтримка стартапів, кооперативи, навчання для розвитку місцевих підприємств, інклюзивні бізнеси
Забезпечення продовольчої безпеки	Інновації в сільському господарстві, розвиток органічного землеробства, створення доступних мереж розподілу продовольства для бідних, вирощування продуктів за допомогою вертикальних ферм
Глобальна охорона здоров'я	Поліпшення доступу до медичних послуг у віддалених районах, мобільні клініки, створення низькобюджетних медичних рішень для бідних країн, просування здорового способу життя
Технології та цифрове інклюзивне суспільство	Мобільні застосунки для навчання та розвитку, цифрові платформи для інклюзивного працевлаштування, впровадження технологій для доступу до закладів охорони здоров'я та освіти
Глобальні конфлікти та гуманітарні кризи	Створення економічних можливостей для біженців і місцевих громад, відновлення інфраструктури, створення мобільних клінік, соціальний бізнес на основі локальних потреб
Корупція	Залучення громадян до управлінських процесів, підтримка підприємництва в умовах прозорості, використання технологій для зниження корупції (наприклад, блокчейн у соціальних проєктах)

Джерело: складено за [4–6].

послуг, вакцин, ліків і здорового харчування для бідних та маргіналізованих груп населення. Вони здатні надавати доступ до базових медичних послуг або пропонувати інноваційні рішення в охороні здоров'я. Також підприємства можуть розробляти дешеві медичні технології (наприклад, мобільні застосунки для моніторингу здоров'я, дешеві медичні пристрої, доступні медикаменти) та поліпшувати доступ до медичних послуг у віддалених районах, створювати мобільні клініки, забезпечувати низькобюджетні медичні рішення для бідних країн, просувати здоровий спосіб життя.

За допомогою діяльності соціальних підприємств може бути зменшено цифрову нерівність шляхом надання доступу до інтернету та технологій для людей, які живуть у бідних або віддалених районах. Вони можуть також розробляти інноваційні рішення для соціальних проблем за допомогою технологій, зокрема створювати онлайн-платформи для доступу до освіти, медичних послуг або інформації для людей з обмеженими можливостями, мобільні застосунки для навчання та розвитку, цифрові платформи для інклюзивного працевлаштування, впроваджувати технології для доступу до здоров'я та освіти.

Соціальні підприємства здатні надавати допомогу у вирішенні гуманітарних криз, підтримуючи біженців, переміщених осіб і постраждалих від природних катастроф або війни. Вони створюють робочі місця, забезпечують житлом, їжею та задовольняють інші основні потреби. Існують також проекти соціальних підприємств, які займаються відновленням інфраструктури в постраждалих районах, зокрема в країнах, що пережили збройні конфлікти. Таким чином соціальні підприємства створюють економічні можливості для біженців і місцевих громад, відновлюють інфраструктуру, створюють мобільні клініки, запроваджуючи соціальний бізнес на основі локальних потреб.

Соціальні підприємства також функціонують у сфері боротьби з корупцією, оскільки їх бізнес-моделі часто є прозорими, інклюзивними та орієнтованими на сталий розвиток. Вони здатні сприяти розбудові ефективних систем управління на місцевому рівні шляхом використання відкритих платформ і технологій для забезпечення прозорості в управлінні проектами, використанні коштів і забезпеченні ефективності в державних і приватних ініціативах. Соціальними підприємствами здійснюється залучення громадян до управлінських процесів, підтримка підприємництва в умовах транспарентності, запроваджуються технології для зниження корупції (наприклад, блокчейн у соціальних проектах).

Соціальне підприємництво в Україні робить значний внесок у розв'язання різноманітних соціальних, екологічних і економічних проблем. Хоча цей вид підприємництва в країні лише починає набувати обертів, його роль і потенціал вже помітні в кількох важливих напрямках, а саме [5]:

- ✦ *підтримка соціально вразливих груп.* Соціальні підприємства в Україні активно сприяють інтеграції людей з інвалідністю, ветеранів війни, молоді з неблагополучних родин та інших маргіналізованих груп. Наприклад, таке підприємство, як «Тільки разом», створює робочі місця для людей з інвалідністю, надаючи їм не лише можливість працевлаштування, а й шанс на соціальну інтеграцію та підвищення самоповаги;
- ✦ *поліпшення екологічної ситуації.* Соціальний бізнес в Україні також працює над вирішенням екологічних проблем. Компанії, що спеціалізуються на використанні відновлюваних джерел енергії або збереженні природних ресурсів, роблять значний вклад у збереження навколишнього середовища. Наприклад, підприємства, які займаються переробкою відходів або виробляють екологічно чисті продукти, сприяють розвитку сталого бізнесу та екологічного споживання;
- ✦ *розвиток громад і поліпшення якості життя.* Багато соціальних підприємств активно працюють у сфері освіти, медицини та соціального обслуговування, надаючи доступ до якісних послуг для малозабезпечених верств населення. Наприклад, «Соціальна майстерня» допомагає людям з психічними розладами не лише знайти роботу, а й адаптуватися в соціумі, що є важливим аспектом реабілітації та соціалізації таких осіб;
- ✦ *міжнародна співпраця та підтримка.* Внесок соціального бізнесу в Україні також включає інтеграцію з міжнародним рівнем. Українські соціальні підприємці беруть участь у міжнародних проектах і грантових програмах, співпрацюють з міжнародними фондами та організаціями, що дозволяє розширити їхні можливості та досягти більшого соціального ефекту.

ВИСНОВКИ

Соціальне підприємництво є потужним інструментом для вирішення глобальних проблем сучасності. Завдяки інноваціям, сталим бізнес-моделям і соціальній відповідальності соціальні підприємства можуть здійснювати реальні зміни в таких важливих сферах, як екологія, бідність, охорона здоров'я, освіта, права людини, сталий роз-

виток. Ці підприємства забезпечують інтеграцію економічних і соціальних цілей, що є важливою складовою частиною глобальних зусиль щодо поліпшення світу для майбутніх поколінь. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Мельник М. І., Лещух І. В. Сучасні глобальні виклики та тренди: діагностика впливу на ендогенний розвиток регіону. *Регіональна економіка*. 2021. № 3. С. 36–45.
DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-3-4>
2. Сай Л. П., Назаренко В. Л., Осередчук А. М. Глобалізаційні процеси і участь у них ЄС. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 50.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-18>
3. Сиротюк Ю., Олійник Ю., Холявка А., Чупак О. Глобальні безпекові, політичні, економічні тенденції у світі в 2021 році та їхній вплив на Україну. URL: https://ussd.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/2021_01_Tendentsiyi_web.pdf
4. Свинчук А. А., Корнецький А. О., Гончарова М. А. та ін. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін. Київ: ТОВ «Підприємство «ВІ ЕН ЕЙ», 2017. 188 с. URL: https://krliman.gov.ua/upload/editor/soc_biznes.pdf
5. Смал В., Кокоть В. Що слід знати про соціальне підприємництво: посібник. Федерація канадських муніципалітетів. Проєкт міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст». 2017. 54 с. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/library/social_entrepreneurship_guide-web-1.pdf
6. Соціальне підприємництво в Україні. Зелена книга / під заг. ред. В. Кокотя. Київ, 2020. 89 с. URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/zelena-knyha-sotsial-noho-pidpriemnytstva-v-ukraini/
7. Globalization: Definition, Benefits, Effects, Examples – What is Globalization? URL: <https://youmatter.world/en/definition/definitions-globalization-definition-benefits-effects-examples>
8. Globalisation. Compass: manual on Human Rights Education with Youth Participation. *Council of Europe*. 2021. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/globalisation>

REFERENCES

- “Globalisation. Compass: manual on Human Rights Education with Youth Participation”. *Council of Europe*. 2021. <https://www.coe.int/uk/web/compass/globalisation>
- “Globalization: Definition, Benefits, Effects, Examples – What is Globalization?” <https://youmatter.world/en/definition/definitions-globalization-definition-benefits-effects-examples>
- Melnyk, M. I., and Leshchukh, I. V. “Suchasni hlobalni vyklyky ta trendy: diahnostyka vplyvu na endohenyiy rozvytok rehionu” [Modern Global Challenges and Trends: Diagnostics of Impact on the Region's Endogenous Development]. *Rehionalna ekonomika*, no. 3 (2021): 36-45.
DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-3-4>
- “Sotsialne pidpriemnytstvo v Ukraini. Zelena knyha” [Social Entrepreneurship in Ukraine. Green Book]. Kyiv, 2020. https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/zelena-knyha-sotsial-noho-pidpriemnytstva-v-ukraini/
- Sai, L. P., Nazarenko, V. L., and Oseredchuk, A. M. “Hlobalizatsiini protsesy i uchast u nykh YeS” [Globalization Processes and EU Participation in Them]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 50 (2023).
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-18>
- Smal, V., and Kokot, V. “Shcho slid znaty pro sotsialne pidpriemnytstvo: posibnyk. Federatsiia kanadskykh munitsypalitetiv” [What You Should Know About Social Entrepreneurship: A Guide. Federation of Canadian Municipalities]. *Proiekt mizhnarodnoi tekhnichnoi dopomohy «Partnerstvo dlia rozvytku mist»*. 2017. https://auc.org.ua/sites/default/files/library/social_entrepreneurship_guide-web-1.pdf
- Svynchuk, A. A. et al. “Sotsialne pidpriemnytstvo: vid idei do suspilnykh zmin” [Social Entrepreneurship: From Idea to Social Change]. Kyiv: TOV «Pidpriemstvo «VI EN EI», 2017. https://krliman.gov.ua/upload/editor/soc_biznes.pdf
- Syrotiuk, Yu. et al. “Hlobalni bezpekovi, politychni, ekonomichni tendentsii u sviti v 2021 rotsi ta yikhonii vplyv na Ukrainu” [Global Security, Political, Economic Trends in the World in 2021 and Their Impact on Ukraine]. https://ussd.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/2021_01_Tendentsiyi_web.pdf